

Yoksulluk Sorunu Bağlamında Halk Kütüphanelerinin Rolünün Sorgulanması: Kuramsal Bir Yaklaşım

Güler Demir^{1*}

^{1*} Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

gulerdemir2009@gmail.com gulerdemir@kastamonu.edu.tr

Öz: Yoksulluk, tarihin tüm dönemlerinde kendini göstermiş ve günümüzde de varlığını sürdüren, yalnız ekonomik değil, ruhsal, toplumsal, kültürel ve benzeri pek çok anlamda bireyin yaşamında aşılması güç engelleri getiren en büyük toplumsal sorunlardan biridir. Yol açtığı sarsıcı sorunlar arasında başta yaşamsal olanlar gelmek üzere, bireylerin özgüvenlerinin sarsılması, toplumsal statü ve kimlik edinememe ve dışlanma yer almaktadır. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde bu soruna ilişkin çözüm arayışlarına her alandan katılım bir insanlık ödevidir. Toplumun her kesimine yaş, cinsiyet, dil, inanç, ırk ve benzeri hiçbir ayırım gözetmeksizin hizmet vermesi beklenen yerel bilgi merkezleri olan halk kütüphaneleri, dezavantajlı topluluklar içinde yer alan yoksul bireylere/gruplara, onların bilgi gereksinimi, kültürel, sosyal gelişimi için çeşitli program ve hizmetler ile katkı sağlayabilir; yaşama bağlanmalarında rol oynayabilirler. Bu çalışmada, kuramsal olarak, toplum nüfusunun genelinin eğitsel ve kültürel gelişimine katkısı yanında sosyal hizmetleri ile destek kuruluşlardan olan halk kütüphanelerinin yoksulluk bağlamında rol ve sorumluluklarının önemi açıklanmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak, evrensel bir sistem sorunu olan yoksulluğa getirilecek temel çözümlerden birinin insana yapılacak yatırım olduğu kanısına varılmıştır. İnsana yapılacak en önemli yatırım, onun yalnızca temel gereksinimlerini (yeme, içme, barınma) karşılamak değil aynı zamanda eğitsel, sosyal, kültürel ve ruhsal gelişimine de destek vermektir. Söz konusu desteklerle kendini gerçekleştiren/geliştiren insanların, sağlıklı ve gelişmiş toplumları oluşturacağı; bunun da uzun vadede yoksulluğun yol açtığı açmazlar için önemli bir çıkış yolu olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, evsizlik, dezavantajlı gruplar, toplumsal dışlanma, eğitim, insan sermayesi, halk kütüphaneleri

Questioning the Role of Public Libraries in the Context of Poverty Problem: A Theoretical Approach

Abstract: Poverty is one of the greatest social problems that has presented itself in all the periods of history and that has brought about great obstacles to overcome in the life of the individual in many ways, not only economic but also psychological, social, cultural and so on. Among the most serious problems it leads to come the vital ones, the faltering of the self-confidence of individuals, the non-acquisition of social status and identity, and the exclusion. Participation from all sides in search of solutions to this problem at local, national and international level is a humanitarian duty. Public libraries, which are local information centers that are expected to provide services to all segments of society without regard to age, gender, language, beliefs, race etc. can contribute poor individuals/groups in disadvantaged communities with various programs and services for their information needs, cultural and

social development; and play a role in connecting them to life. In this study, the importance of role and responsibilities of public libraries in the context of poverty and in social services and support organizations, as well as contribution to the educational and cultural development of the population in general, is being sought. As a result, the conclusion has been reached that, one of the fundamental solutions to poverty, a universal systemic problem, is the investment in humans. The most important investment to humanity is not only to meet its basic needs (eating, drinking and sheltering) but is also to support educational, social, cultural and spiritual development. It is thought that the people who realize/develop themselves with the mentioned support will create healthy and developed societies, which will be an important way out from the predicaments in the long run, which are caused by poverty.

Keywords: *Poverty, absolute poverty, relative poverty, homelessness, disadvantaged groups, social exclusion, education, human capital, public libraries.*

GİRİŞ

Yoksulluk, bireyin yaşam kalitesini olumsuz biçimde etkileyen, bedensel, ruhsal sağlığına zarar veren, toplumsal ve kültürel bütünleşmesini engelleyen bir sorundur. Bu sorun, mikro düzeyde birey, bireyin yakınları ve ailesine zarar verirken, makro düzeyde bedeli ağır ve zaman zaman karşılanamaz sorunlarla topluma da yansımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde daha fazla görülse de dünya ölçeğinde çözümü için yüzyıllardır mücadele verilen bu sorun/olgu, günümüz teknoloji çağında da pek çok alanda gündemden düşmeyen bir konu biçiminde varlığını hala sürdürmektedir.

Çoğu araştırmaların sonucu, eğitsel ve kültürel donanımı yüksek olan bireylerin gelir ve yaşam standartlarının da yükselmesi nedeni ile yoksulluk sorunu ile karşılaşma olasılıklarının zayıfladığını göstermektedir. Günümüzdeki anlamı ile eğitim olanaklarının bulunmadığı ilkçağlarda insanın doğayı gözlemleyerek, deneme yanılma yolu ile edindiği ilk bilgiler, aynı zamanda yaşamını sürdürmek üzere araçsallaştırdığı bilgilerdir. O bilgilerin nesiller boyu birikimli gelişimi medeniyetlerin gelişmesine de temel olurken aynı zamanda ekonomik, kültürel ve toplumsal değerlere dönüşmüştür. Bu durumda, bilginin ve bilgiye bağlı olarak eğitimin yoksulluk/yoksunluk karşısında koruyucu bir kalkan işlevi gördüğünü söylemek olanaklıdır. Her çağda bilginin kaynağı ve eğitimin destekleyicisi olan kütüphanelerin, böyle bir tablo içerisinde, yoksullukla ilişkisinin ters orantılı olacağını düşünmek yanlış olmayacaktır. Gelişmiş hizmetleri ile bireyi ve toplumu destekleyen kütüphaneler, yoksulluğun panzehiri olmalıdır. Bu argüman dayanak alınarak geliştirilen bu çalışmada, yaş, cinsiyet, dil, inanç, ırk ya da hiçbir ayırım olmadan topluma hizmet veren halk kütüphanelerinin potansiyel yoksullukları engelleyeceği; yoksul kesimin gereksinim ve tercihleri doğrultusunda destekleyici hizmet ve çalışmaları ile var olan yoksulluk durumuna da çözüm getireceği düşünülmektedir.

Kuramsal çerçevedeki bu çalışma kapsamında, önce yoksulluk kavramı ve kavrama ilişkin yaklaşımlar üzerinde durulmuş, daha sonra yoksulluk kavram ve olgusunun halk kütüphaneleri ile bağlantısı sorgulanmıştır. Bu konuya ilişkin yerel, ulusal, uluslararası düzeyde çalışma, belge, yaklaşım ve önerilere yer verilmiş; ana hatları ile sorun aydınlatılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de halk kütüphanelerinin gezici kütüphane hizmetleri de dâhil yetersizliği bir yandan, sosyo-ekonomik düzeyi düşük toplulukların yerleşim yerlerinin bu kütüphanelerden uzaklığının yarattığı sorunlar bir yandan, dezavantajlı gruplar olan yoksulların aleyhine olan bir durumdur. Ulusal düzeyde yoksullukla mücadelede gerekli tüm altyapı çalışma ve olanaklarının harekete geçirilmesi ve bu sürece halk kütüphanelerinin katılımı topyekün bir mücadelenin gereğidir. Bunun için de öncelikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük toplulukların yoğun olduğu coğrafi alanlarda halk kütüphanelerinin açılması ve gezici

araçlarla da bu çalışmalara destek verilmesi önerilen temel ilkedir. Ayrıca, alan yazınında bu konuya ilişkin boşluğun doldurulması için kapsamlı ve derin araştırmalara gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Yoksulluk ve Yoksulluğa İlişkin Yaklaşımlar

Yoksulluk sözcüğünün sözlük anlamları irdelendiğinde, Merriam-Webster Dictionary/Sözlüğü'nde “olağan veya toplumsal açıdan kabul edilebilir miktarda para veya maddi mal varlığına sahip olmayan kişinin durumu”; açlık, kıtlık; gıdasızlık/kötü beslenme nedeni ile duyulan takatsizlik; üretkenliğin/bereketin eksikliği (Merriam-Webster Dictionary, 2017) olarak açıklandığı görülür. Oxford Dictionary/Sözlüğü'nde ise “aşırı muhtaç/sefil olma durumu”; “dini bir vecibeyi/sözünü yerine getirmek uğruna/dini amaçla mal varlığından feragat etmek”; “kalitede niteliksiz veya miktarda yetersiz olma durumu” biçiminde geçmektedir (Oxford Living Dictionaries, 2017).

Yoksulluğun dar anlamda açıklanması ekonomik bağlam ile sınırlıdır. Bu çerçevede, Zongsheng ve Yunbo'nun (2004, s. 241) aktarımı ile Rural Survey Group of State Statistics Bureau (*Devlet İstatistik Bürosu Kırsal Bölge Araştırma Grubu*) tarafından yapılan tanımlamaya göre, yoksulluk, birey veya ailelerin çalışma ya da diğer yasal araçlarla elde ettikleri gelir ile temel gereksinimlerini karşılayamaz durumda olmalarıdır. Yine, Zongsheng ve Yunbo (2004, s. 241) tarafından yapılan aktarım ile Wang P.'in yaptığı çok daha geniş bir tanımlamaya göre ise yoksulluk, bireylerin, temel yaşamsal materyal ve hizmetlerden ve gelişme olanaklarından yoksunluğuna yol açan ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamdaki eksikliklerin bir kombinasyonudur.

Yoksulluk kavramı, zaman, mekân, kültür ve toplumsal yapı ile gelenekler ve felsefi görüşlerin farklılığı nedeni ile değişik biçimlerde yorumlanan bir kavramdır. Yoksulluk, yetersizlik, eksiklik gibi kavramlarla ilişkilendirilebilen ve farklı toplum ile kültürlerde farklı biçimlerle ortaya çıkabilen bir olgudur. “*Eski bir sosyal rahatsızlık*” diye de nitelenen bu olgu, toplumun bireylerini ve aileleri karakterize eden karmaşık bir sosyoekonomik duruma işaret eder. Farklı dünya görüşlerine konu olan kavrama ilişkin yaklaşımlardan biri, eşit olmayan gelir dağılımından kaynaklanmaktadır. Bu görüş, genellikle gelişmiş ülkelerde toplam ulusal gelirden ziyade gelir veya kaynakların dağılımına dayanan bir sorunu vurgulamaktadır. Tersine bir görüş ise yoksul ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonominin gelişmemesine eşlik eden gelir üretiminin eksikliğidir. Bir diğer görüşe göre ise yoksulluk “*parasızlık*” ve “*güçsüzlük*” demektir. Parasızlık ile peşin paraya sahip olmamak değil, beslenme, dinlenme, barınma, ısınma ve bedensel bakım gibi temel gereksinimlerin giderilmesini sağlayacak her türden kaynağın yoksunluğu kast edilmektedir. Güçsüzlük ise kendi iradeleri dışında kişi ve güçler tarafından yaşamları denetlenen/yönetilen yoksul kimselerin durumunu niteleyen bir saptamadır (Leonard, 2006, s. 1307). Aslına bakılırsa, toplum bilimci, ekonomist ve düşünürlerin dahi kavrama ilişkin şemsiye bir terim üzerinde uzlaşmamaları söz konusudur. Bunun nedeni, yukarıda da açıklandığı gibi, birbirinden çok farklı yaklaşımların varlığıdır. Yoksulluğun tanımlanmasından önce yoksul ile yoksul olmayı belirleyen ölçütlerin ortaya konulması yoluna gidilmelidir. Ancak ne kavramsal ne de ampirik olarak bunu belirleyecek normları ortaya koymak da basit değildir. Beslenme, barınma, giyinme ve korunma gibi normlar evrensel ölçüt olarak kabul edilse dahi bu bağlamda miktar belirlenmesi de bir problemdir. Örneğin, bireylerin yaş, cinsiyet, kilo, boy ve aktivite durumlarına göre değişkenlik olduğundan gereksinim duyulan beslenme ölçüsü sabit değildir. Bu durumda, yoksulluğa ilişkin evrensel normlar yerine zaman, mekân ve kültürlere özgü normların tercih edilmesi söz konusudur (Leonard, 2006, s. 1307).

Sonuç olarak, yoksulluk kavramı, konuya yaklaşım, odaklanılan yönü/yönleri ve vurgu farklılığı ile beraber değişkenlik gösterse de, ana hatları ile literatürde yaygın olarak asgari yaşam standartlarının ölçü olduğu “*mutlak yoksulluk*” ve zengin ile zengin olmayan arasındaki gelir farkına bağlı değerlendirilen “*görelî yoksulluk*” biçiminde değerlendirilmektedir (Kaplinsky, 2005). Mutlak yoksulluk, daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Bu bağlamda yoksulluk, bireyin yaşamını sürdürebilmesi ve en temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli gelir düzeyine sahip olmamasıdır. Mutlak yoksulluğun ölçümünde, bir kişi ya da ailenin yaşayabilmesi için gereken temel gereksinimler belirtilmekte ve bunları karşılayabilecek en az gelir bütçesi hesaplanmaktadır. Bunun için, aile büyüklüğü, kişilerin yaş ve cinsiyet özelliklerine göre kalori gereksinimleri hesaplanan bütçeye eklenmektedir. Böylece ortaya çıkarılan maliyet, açlık sınırını belirlemektedir. Uluslararası çerçevede ülkeler arası fiyat farkları nedeni ile günlük tüketim değeri kişi başına dolar olarak en yoksul ülkeler için 1, yoksul ülkeler için ise 2 dolar biçiminde saptanmıştır. Görelî yoksulluk ise bireyin belirli bir yaşam standardına uygun biçimde yaşayabilmesi için gereken beslenme, içme suyu, sağlık, toplu taşıma, eğitim ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetlerden yararlanabilecek gelir düzeyinin altında geliri olmasıdır (Gündoğan, 2008, s. 43; Güloğlu ve Es, 2011, s. 3). Bir diğer deyişle, görelî yoksullukta, yaşadıkları toplumda kabul edilebilir bir yaşam standardının altında yaşayanlar yoksul kabul edilirler. Bu nedenle de görelî yoksulluk ülkeden ülkeye değişmektedir. Burada, gelir ya da tüketim düzeyi, refah ölçüsü olarak kabul edilebilmektedir. Örneğin AB’de, medyan gelirinin yüzde 60’ının altında bir gelire sahip olanlar görelî yoksul kabul edilmektedirler. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ise, harcama esaslı görelî yoksulluk sınırını, eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde 50’si biçiminde tanımlamaktadır (Gündoğan, 2008, s. 43). Ancak, yaşamını sürdürmek için asgari gereksinim duyulanlar ile genel yaşam standardı arasında ayırım yapmanın güçlüğüne yanı sıra mutlak yoksulluk kavramının dahi kendi bağlamı içinde görece olması sorun oluşturur. Asgari gelirin belirlenmesinde paranın değeri ve alım gücünün ülkeden ülkeye değişmesi güçlük çıkaran bir diğer önemli konudur (Kaplinsky, 2005).

Yoksullukla ilişkili diğer nitelermeler, insani yoksulluk ve toplumsal dışlanmadır. Güneş’in (t.y., s. 187) aktarımı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından kullanılan bir nitelme olan insani yoksulluk ile gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğa işaret edilmektedir. UNDP insani yoksulluğun beş göstergesi olduğunu ileri sürmüştür. Bunlar: 40 yaşına ulaşmadan ölme riski altında olan kişilerin oranı; okuryazar olmayan yetişkinlerin oranı; sağlık hizmetlerine yeterli düzeyde ulaşamayanların oranı; temiz ve güvenli içme suyu olanağı olmayanların oranı ile 5 yaş altı çocukların yetersiz beslenme oranıdır. Toplumsal dışlanma ise insanların yaşadıkları toplumun ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel süreçlerinin dışına itilmesi; toplumla olan bağlarının kopması biçiminde açıklanmaktadır. Kavramı, toplumsal dışlanma yaklaşımı ile ele alanlar, yoksulluk olgusunun statik bir biçimde maddi yoksullukla sınırlı tanımlanmasına karşı olup toplumda daha geniş bir çerçevede yaşanan yoksulluklara dikkati çekmektedirler. Bir örnek vermek gerekirse, bireyin yaşadığı topluma katılabilmesi için gereken hak ve olanaklardan yoksun kalmasının tek başına açıklaması gelir yetersizliği olamaz (Güneş, t.y., s. 187).

Yaygın bir nitelme olan “*mutlak*” ve “*görelî*” yoksulluk biçimindeki klasik ayırım, son zamanlarda daha farklı bir değerlendirme ile ele alınmaya başlanmış; “*görelî*” kavramı yerine “*genel*” yoksulluk olgusu tartışmalara konu olmuştur. Kopenhag Deklarasyonu’na göre, gıda, güvenilir içme suyu, sağlık tesisleri, sağlık, barınak, eğitim ve bilgi edinme gibi temel insan gereksinimlerinden ciddi biçimde yoksun olmak “*mutlak yoksulluk*” diye tanımlanmaktadır. Bu durum, yalnızca gelir değil, aynı zamanda sosyal hizmetlere erişim ile de bağlantılıdır. Buna karşılık, “*genel yoksulluk*”, Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi’ (the World Summit on Social Development) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: Yoksulluk, sürekli geçim sağlamak için yeterli gelir ve üretken kaynakların yetersizliği de dahil olmak üzere çeşitli

belirtilere sahiptir; açlık ve kötü/dengesiz/yetersiz beslenme; sağlık koşullarının yetersizliği/hastalık; eğitim ve diğer temel hizmetlere erişimin sınırlı veya eksik olması; çoğalan hastalık ve ölüm oranı; evsizlik ve yetersiz barınma koşulları; güvensiz ortamlar ve toplumsal ayrımcılık ile dışlanma. Yoksulluk, aynı zamanda, karar mekanizmalarında yer alamama ve sivil, sosyal ve kültürel yaşama katılım eksikliği ile karakterizedir (O'Brien, 2008, s. 43-44).

Amerika Birleşik Devletleri'nde sömürge döneminde sömürgelerde yaşayan kişiler ya İngiltere'ye dönen bir tekneye konulmakta ya da diğer kolonilere gönderilmektedir. 1980'lerde pek çok şehir, diğer kentlere tek yönlü otobüs bileti (*one way bus ticket*) vererek, evsizlik sorununu çözmeye çalışmaktadır. Bu uygulamaya "*Greyhound Terapisi*" adı verilir. Özellikle iç savaştan sonra işsizlik yüzünden evsiz kişilerin sayısı artmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra "boş gezen nüfusu" (*hobo population*) daha da yükselir. Söz konusu nüfusun çoğunu aylak bir yaşam tarzını yaşayan, toplumda uyumsuz olarak tanımlanan ve ülkeyi dolaşan genç erkekler oluşturmaktadır. Büyük Bunalım (*Great Depression*) yıllarında (1929-1939) çok sayıda insan, aileler ve bireyler evsiz kalır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise evsizlik Amerika'da neredeyse var olmayan bir durumdur. Kırsal alanlarda, "*sleeping rooms only (SROs)*" denilen yatılacak ucuz yerleri bulmak kolaylaştırılır. Bu durum 1980 yılına kadar devam eder. 1980'lerde Reagan yönetiminin zihinsel hastalığı olanların kurumlardan çıkarılmasına ve sübvansede edilen konutlar için finansal kaynak kesimine yol açan politikası gibi etmenler evsizlerin sayılarının artmasına neden olur. Bir başka etmen ise evliliklerin dağılmasıdır. Birçok kişi boşanmış, birçok kadın ve çocuk yoksulluğa terk edilmiştir. Ülkenin yasadışı uyuşturucu sorunu da evsizlik artışına katkıda bulunur. 1999 yılında ulusal düzeyde yapılan araştırmalar her yıl ortalama 2 milyon kişinin evsiz kaldığını ortaya çıkarmaktadır. Bunların % 40'ı zihinsel hasta, % 85'i bekâr, % 38'i alkol sorunu olan kişiler ve % 26'sı ise madde bağımlısı olan kişilerden oluşur (Ayers, 2006, s. 66).

Özellikle sanayi devrimiyle birlikte, toplumlarda sınıflar arası servet, gelir dağılımı ve yaşam koşulları açısından büyük uçurumlar oluşması fakirlik, yoksulluk gibi kavramların öne çıkmasına neden olmuştur. Kökü neye bağlı olursa olsun, çok sayıda insanın güç koşullar içerisinde yaşaması ve sefalete mahkûm olması, sayıca azınlıkta kalan grupların ise refah içinde zengin bir yaşam sürmesi çeşitli düzeyde tepkileri ortaya çıkarmıştır. 1970'li yıllar ile beraber yoksulluk kavramının çok fazla anılması söz konusudur. Ayrıca yoksulluk olgusu ile aktörleri, yalnız ekonomik sistem ve onun dışladığı belli bir alım gücüne sahip olmayanlardan değil, maddi olarak sorun yaşamasa da diğer özellikleri, farklılıkları tehdit biçiminde algılanan ya da yeni üretim ilişkileri ile koşullarına uyum göstermekte zorlanan kimselerden oluşmaktadır. Zamanla daha çok kişiyi ağının içine alan toplumun acımasız önyargıları, sosyo-ekonomik unsurlar ile birleştiğinde bu kategoriye giren insan sayısı gittikçe artış göstermiştir (Hekimler, 2012, s. 6).

Yoksulluk yalnız ekonomik bağlamda değerlendirilmemesi gereken; hem gelir yetersizliğini hem de onurlu bir yaşamın gerektirdiği belirli, temel yetkinliklerin eksikliğini konu alan çok boyutlu bir fenomendir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin (*The Committee on Economic, Social and Cultural Rights*) 2001 yılında yaptığı yoksulluk tanımlaması, olgunun evrensel ve geniş bir perspektiften değerlendirilmesine işaret etmesi bağlamında dikkat çekicidir. Bu tanımlamaya göre yoksulluk: "yeterli bir yaşam standardı ile diğer bireysel, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal hakların kazanılabilmesi için gerekli olan güç, kaynaklar, yetenekler, tercihler ve güvenliğin sürekli veya kronik olarak yoksunluğu ile karakterize edilen bir insanlık hali"dir (United Nations, 2001, s. 2). Bilgi ve teknoloji çağının getirdiği araç ve olanaklar insanın mutluluğu ve yaşamının kolaylaşmasına yol açarken bir yandan da bu teknolojilerden yararlanamadığı gibi günlük yaşamını sürdürmesi için gereken en basit/en temel koşulları bile elde edemeyen kişilerin sayısında artış görülmüştür. İnsan onuruna yakışır bir düzeyin altındaki yaşam biçimi salt maddi yönden yetersizliğe; ekonomik

verilere dayandırılmamalıdır. Bir takım sosyal ve kültürel gereksinimlerin de karşılanamaması durumu yoksulluk çerçevesinde değerlendirilir. Örneğin, kentsel bölgelerde ekonomik sınırlılıklar olmasa dahi böyle gereksinimlerin karşılanamaması kentleşme sürecini de zarara uğratmaktadır (Güloğlu ve Es, 2011, s.2).

Sonuç olarak, yoksulluk kavramı, farklı boyutları ile ele alınması gereken, karmaşık ve çok yönlü bir sorundur. Yoksul olmak için gereken tek ölçütün düşük gelir olduğu düşünülmemelidir. Yoksulluğun tanımlanmasında başlıca üstünde durulan göstergeler kişilerin temel gereksinimlerini karşılayamaz durumda olması; istihdam, barınma, sosyal ve sağlık hizmetleri, eğitim ve benzeri olanaklardan yoksun olma durumlarıdır. Asya ve Afrika ülkeleri dünyada yoksulluğun en yoğun yaşandığı bölgeler olarak bilinmektedir (Fortuijn and Ostendorf, 2004, s. 239). Yoksulluk içinde yaşayan kişiler, özgürlük ve haklarına erişimlerinde fiziksel, ekonomik, kültürel ve sosyal anlamlarda en ağır engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu kişiler, tehlikeli çalışma koşulları, güvenli olmayan konutlar, sağlıklı beslenme eksikliği, yasal haklardan eşit koşullarda yararlanamama, siyasi güç eksikliği ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi yoksunlukları deneyimlemektedirler. Aşırı yoksulluk yaşayan kişiler ise, güçsüzlük, damgalanma, ayrımcılık, dışlanma ve maddi yoksunluk gibi birbirlerini güçlendiren etmenlerle kısır döngü içinde yaşamaktadırlar (United Nations, 2001, s. 2).

Birleşmiş Milletler'e göre Binyıl Bildirgesi'nde (*Millennium Declaration*) belirtilen kalkınma hedefleri, dünya siyasi liderlerinin, insanları yoksulluk ve insanlık dışı koşullardan kurtarmaya; tüm bireylerin kendisini geliştirme hakkını hayata geçirmeye ilişkin iradesini yansıtmaktadır. Birleşmiş Milletler analizine göre, dünya, insanlığın altıda birinin refah düzeyine eriştiği iyi bir standardı yakalamıştır. Bir diğer ifade ise, insanlığın yine altıda birinin "gündelik yaşam mücadelesi ile hastalık, açlık ve çevresel felaketlere karşı ölüm kalım savaşı" verdiği biçimindedir. Zenginlik ve yoksulluğun bu iki aşırı ucu arasında dört milyar insanın yaşadığı tahmin edilmektedir (Ali ve Fan, 2007, s.13-14). Yoksulluğun nasıl belirleneceği konusunda belirlenen genel/yaygın yöntemlerden birisi parametrik yaklaşımdır (*money metric approach*). Söz konusu yaklaşıma göre, yoksulluk ölçütünün saptanması için ilk adım yaşam standardına ilişkin bir ölçü üzerinde uzlaşmaktır. Gelişmekte olan ülkeler için ilgili standart, kişi başına tüketim harcamalarıdır (kendi üretiminin tüketimi de dâhil). Gelişmiş ülkelerde ise yaşam standardı için ilişkili ölçüt, gelir düzeyidir (Ali ve Fan, 2007, s.17). Belirlenen eşığın altındaki kişiler yoksul kabul edilirken, bu eşik "yoksulluk sınırı" (*poverty line*) diye tanımlanır. Gelişmekte olan ülkeler için yoksulluk sınırlarının belirlenmesine ilişkin üzerinde uzlaşılan yöntem, temel gereksinimlerin maliyetidir. Sağlıklı bir yaşam sürmek için gerekli/yeterli beslenme, önemli bir göstergedir. Sağlıklı yaşam, Dünya Sağlık Örgütü (*World Health Organization: WHO*) ile Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organisation: FAO*) tarafından belirtilen standartlara göre tanımlanmaktadır. Buna göre, yetişkin başına günde 2500 kaloriye gereksinim duyulması söz konusudur. Belirtilen ölçüdeki kaloriye karşılık gelen fiyatlandırmaya ayrıca bireylerin toplumsal yaşamını sürdürmesi için diğer gereksinimlerinin maliyeti (giyim, barınma, eğitim ve sağlık gibi) eklenerek yoksulluk sınırı için genel bir maliyet ortaya çıkarılır. Uluslararası tartışmalara göre tüm ülkelere ve zamanlara uygulanabilen sabit bir yoksulluk sınırının (örneğin günde 1 dolar) varlığı söz konusu iken bu algı artık yoksulluk sınırlarının kalkınma düzeyine bağlı olarak ülkeler arasında değişiklik göstermesi gerektiği biçiminde değişmeye başlamıştır. Bir diğer deyişle, yoksulluk sınırının yaşam standardına göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir. ABD'de yoksulluk sınırının yıllardan bu yana sabit tutulduğu görülürken, örneğin Avrupa'da yoksulluk sınırlaması sabit bir oranla belirlenmek yerine yaşam standardına göre nitelenmektedir (Ali ve Fan, 2007, s. 18). Dünya Bankası, 2013 yılı verilerine göre dünyada 767 milyon kişinin günlük 1.90 dolardan aşağı gelire geçindiği belirlenmiştir. Bu sayı 2012 yılında 881 milyon, 1990 yılında ise 1.84 milyardır. Bu ve benzeri veriler ile Dünya Bankası

tarafından son on yılda yoksulluğun azaltılması konusunda belirgin ilerleme kaydedildiğine vurgu yapılmaktadır. İlk Binyıllık Kalkınma Hedefi'ne (*the First Millennium Development Goal*) göre 1990 ile 2015 yılı arasında ulaşılması arzu edilen oran beş yıl erken elde edilmiş, 2010 yılında 1990 yılına göre yoksulluk oranı yarıya inmiştir. Ancak, yoksulluğun azaltılmasına yönelik kaydedilen ilerlemelere karşın, aşırı derecede yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı genel olarak kabul edilemez bir şekilde hala yüksektir. Üstelik küresel büyüme tahminleri göz önüne alındığında, aşırı yoksulluğun sona erdirilmesine ilişkin hedefe ulaşmanın 2030'a kadar yeterli hızda olamayacağı düşünülmektedir (The World Bank, 2017). Yakışık (2011, s. 28), Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin hedeflediği gibi yoksulluğu azaltmak için öncelikle yoksulluğun nedenleri ve tarihsel bağlantılarının göz önüne alınması gerektiği görüşündedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kendini gösteren yoksulluğun nedenlerinin, kuzey ülkeleriyle olan tüm tarihsel bağlantılarla birlikte düşünülmesi önemlidir. Kuzey ülkeleri güney ülkelerinin yalnız minerallerini değil, aynı zamanda kendi sektörlerinde istihdam edilecek insanları da transfer ettikleri için, bütçe açıklarındaki finanse edilecek para, yoksullarla mücadele için güney ülkelerinde proje yöneticilerine yapılan büyük miktardaki ödemeler, kuzey ülkelerindeki üniversiteleri cazibe merkezlerine dönüştürmüştür. Aynı zamanda, eğitim ücretleri ile tüketim malları ve gıdaların kuzey ülkelerinden ithalatı için güneyden kuzeye akan sermaye de tetikleyici nedenler arasındadır. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerde pek çok yerel, ulusal ve uluslararası etken yoksulluğa neden olmuştur. Düşük ekonomik büyüme, eğitim ve sağlık alanlarında düşük kamu harcamalarına yol açmıştır. Daha az eğitilmiş ve sağlıksız nüfus düşük verimlilik seviyesini üretirken yoksulluğun içinde bulunduğu bu döngü bir kalkınma tuzağı yaratmaktadır. Bununla beraber, yoksulluk sorunu ile ilgilenen araştırmacı ve planlamacılar, eğitim sisteminin dönüşümünün yoksulluğun döngüsünü (*kalkınma tuzağı*) bozabileceği görüşündedirler. Nitekim son on yıllardaki araştırmalar, eğitimin ulusal emek üretkenliği ve ekonomik büyüme düzeyinde kademeli olarak artışı sağladığını göstermektedir (Yakışık, 2011, 28).

Yoksullukla nasıl ve kimin aracılığıyla mücadele edileceği konusu pek çok alandan kişinin zihnini yoran bir konudur. Küreselleşme süreci ile birlikte yoksulluğun artışı; Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Programları, Dünya Bankası'nın Raporları, OECD Raporları ve benzeri çalışmalar ile yoksulluğa ilişkin araştırmaların uluslararası düzeyde derinleştirilmesine yol açmıştır. Küreselleşme sürecinde gelirler arasındaki farkın, hem toplumların farklı sınıfları hem de ülkeler arasında gittikçe açıldığı düşünülmektedir. Ekonomik küreselleşme sürecinin yarattığı kazançların ve kayıpların paylaşımının bölgesel bloklar, devletler, şirketler, toplumlar ve bireyler arasında adaletli olarak gerçekleşemediğine inanılmaktadır (Gerşil ve Yeşilyurt, 2014, s. 5). Küreselleşmeye ilişkin Gerşil ve Yeşilyurt (2014, s. 7) tarafından ileri sürülen paradoksal saptama şudur: "Küreselleşmenin yol açtığı ekonomik büyüme yoksulluğun azalmasına neden olurken, gelir dağılımı adaletsizliğinin artması ise yoksulluğun çoğalmasına yol açmıştır". Ayrıca, "küresel zenginlik bilişim ve teknolojik beceriler gibi insani koşullar son 21.yüzyılda inanılmaz ilerleme göstermesine karşın yoksulluğun şiddetle artması; küresel kazanımların eşit dağılmadığının bir göstergesidir. En zengin 20 ülke ile en fakir 20 ülke geliri arasındaki fark son 40 yılda ikiye katlamıştır".

Harrison (2007, s. 26) ise küreselleşme ile yoksulluk arasında karmaşık bir bağlantı olduğu görüşündedir. Birçok durumda, küreselleşmenin sonuçları, yalnızca ticari ya da finansal bağlamda değil aynı zamanda küreselleşmenin geriye kalan her alanda oluşturduğu etkileşim ile biçimlenmektedir. Benimsenmesi gereken anahtar politikalar insan kaynakları ve altyapıya yatırımın yanı sıra makroekonomik istikrarın sağlanması ve çiftçilere teknik yardım ve kredi teşvikini içermektedir. İyi kurumların ve yönetişimin geliştirilmesi, ayrıca makroekonomik istikrarın sağlanması durumunda (esnek döviz kurlarının kullanımı dâhil)

küreselleşmenin gelişimi desteklemesi ve yoksulluğu da azaltması beklenmektedir (Harrison, 2007, s. 26).

Yoksulluk, evrensel düzeyde bakıldığında, temelde bir sistem sorunudur. Kunduracı (2010, s. 26-27) tarafından belirtildiği gibi, Klasik Sömürgeciliğin sona erdiği 20. yüzyılda da dünyada ülkeler arası eşitsiz ilişkilerin varlığı sürmektedir. Gelişmiş ülkeler, merkez-çevre ülkeleri ilişkilerinin güçlü olarak kurulduğu 19. yüzyıldan itibaren, çevre ülkelere sanayi malları satarken, onlardan da hammadde satın almaktadırlar. İşlenmiş ürünlerin fiyatları, işlenmemiş ürünlerin fiyatlarından çok yüksek olduğu için söz konusu ticari ilişkilerin sonucunda kazançlı çıkanlar gelişmiş ülkelerdir. Kısacası, bu tablo içerisinde gelişmiş kapitalist ülkeler sermaye birikimlerini artırıp, daha güçlü ve zengin duruma gelirken, çevre ülkelerin hem dış ticaret borçları hem de merkez ülkelere bağımlılıkları artmakta ve aynı zamanda aralarındaki gelişmişlik farkı da giderek büyümektedir (Kunduracı, 2010, s. 26-27).

Yoksulluğun kaynağının, köklerinin nereye dayandığı ve benzeri tartışmalar nasıl yorumlanırsa yorumlansın, günümüzde yoksulluk bütün ülkelerin hem toplumsal hem de ekonomik bağlamda gündeminde öncelikli sorunlar arasına yerleşmiş; çözümü için farklı model ve uygulamaların geliştirildiği/önerildiği bir olgu durumuna gelmiştir. Yalnız az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, özellikle 1980'li yıllardan sonra dünya ekonomilerinin küreselleşmesi ile birlikte gelişmiş ülkelerin de temel problemi haline gelmiştir (Kızıler, 2017 s.80).

Yoksulluğa ilişkin çözüm politikaları arasında sosyal yardım programlarının yanı sıra eğitimin önemli bir yeri vardır çünkü bu iki değişken (yoksulluk ve eğitim) arasında negatif bir ilişki olduğu yönünde araştırma bulguları oldukça fazladır. Dolayısıyla, eğitim düzeyinin yükselmesinin yoksulluk düzeyinde düşüşü tetiklediği gözlenmektedir. Hatta eğitimin sınıfsal farklılıkları aza indirgeyerek toplumsal eşitsizlikleri hafiflettiği görüşü de ileri sürülmektedir (Özdemir, 2011, s.711-712). Benzer biçimde, Kızıler (2017 s.97) ülkemizde yoksullukla mücadele politikalarında, sosyal transfer harcamaları yoluyla yoksulların durumlarının iyileştirilmesinin ötesine geçilerek onlara mesleki becerilerin kazandırılması ve kişisel yeteneklerin geliştirilmesi gibi uygulamalarla yaşam düzeylerini yoksulluk sınırının üzerine çıkarmaya yönelik yaklaşımların benimsenmesi gerektiği görüşündedir (Kızıler, 2017 s.97). Bu noktada da anahtar, eğitim olgusudur.

Çözümlere ilişkin farklı görüşlere/politikalara karşın unutulmaması gereken temel durum şudur: Yoksullukla mücadele yalnız insani/vicdani ve mikro düzeyde birey ve aileleri ya da grupları ilgilendiren bir sorun gibi ele alınmamalıdır çünkü yoksulluğun yol açacağı sonuçlar toplumsal yankılar oluşturacağından, çözüm yolları makro düzeyde toplumun yararına. Soruna beşeri sermaye ya da bir diğer deyişle insan sermayesi (*human capital*) yaklaşımı ile bakıldığında, insana yapılan yatırımın doğru bir biçimde planlanması, doğal olarak, yoksulluğu oluşturacak koşulları da asgariye indirgeyeceğinden uzun vadeli toplumsal bir strateji olarak benimsenebilir bir yaklaşımdır. Burada yeri gelmişken bu konuyu kısaca da olsa açmakta yarar vardır:

İnsan sermayesi kuramı, Theodore Schultz, Gary Becker ve Jacob Mincer'in öncülüğü ile geliştirilen ve pek çok kuramsal ve deneysel çalışmalara ışık tutan bir kuramdır. Sermaye kavramı, pek çok kişinin sandığı gibi yalnız paraya çevrilecek mal, mülk gibi kavramlara işaret etmez. Okullar, bilgisayar eğitimi kursları, tıbbi bakım harcamaları ya da örneğin sorumluluk, dakiklik, dürüstlük erdemlerine ilişkin verilen dersler de birer sermayedir. Bunların sermaye sayılmasının nedeni, kişinin kazancını arttırmaları, sağlığını iyileştirmeleri ya da yaşamının büyük bir bölümünde iyi alışkanlıklar katmasıdır. Bu nedenle, eğitim, öğretim, tıbbi bakım ve benzeri konulardaki harcamalar, ekonomistlere göre insan sermayesine yapılan yatırımlardır. Özellikle eğitim, öğretim ve sağlık, bu yatırımlar arasında en önemlileri sayılmaktadır. Günümüzde bu konu politikacılar tarafından da refah ve gelişmişlik düzeyi ile ilişkilendirilerek tartışılan bir konu olarak gündeme taşınmıştır (Hartog

ve Brink, 2007, s. 1; Becker, 2008). Tarihsel olarak kabaca bakıldığında 1960'lı yıllarda Schultz ve Becker gibi ekonomistler tarafından geliştirilen bu yaklaşım, ortaya çıktığı dönemlerde çeşitli eleştirilere uğramıştır. Akademik çevre ve ekonomistler tarafından bu yaklaşım, sermayenin işçi sınıfını sömürüsü, insanların bir makine gibi ele alınması ve alçaltılması olarak değerlendirilmiştir. Ancak, zamanla, daha geniş ve önyargısız bakıldığında, insan sermayesi yaklaşımının, sosyal sorunlarda ve çeşitli ekonomik analizlerde değerli bir araç olduğu konusunda uzlaşmıştır (Durgun, 2008, s. 130). Bu verilerden yola çıkılarak, kütüphane hizmetlerinin insan sermayesine yatırımda en önemli araçlar arasında olduğu ileri sürülebilir.

Yoksullara Halk Kütüphanesi Hizmetleri

Yoksullara yönelik geliştirdiği/geliştireceği plan, proje, program ve hizmetleri ile halk kütüphaneleri, kamusal kuruluşlar olarak halkın eğitimi ile bilişsel, kültürel, sosyal ve hatta ruhsal gelişiminde önemli düzeyde destekleyici role sahiptirler. Bir toplumda halk kütüphanelerine yatırım yapmak insana yatırım yapmak ve aynı zamanda uzun vadede bakıldığında yoksulluğun da önüne geçmek demektir. Ayrıca, halk kütüphaneleri, yoksullar ve dezavantajlı/marjinalleştirilmiş/çeşitli hak ve ayrıcalıklarından yoksun olan gruplar için temel bir bilgi ve sığınak kaynağıdır.

Yirmibirinci yüzyılda halk kütüphanelerinin rol ve işlevlerinin sorgulandığı IFLA (2003, s.8) Dünya Zirve Toplantısı'nda sunulan raporda dile getirilen aşağıdaki ifadeler konu bağlamında önemlidir:

“Gelişmekte olan ülkelerdeki kütüphaneler demokratik bir toplumun gelişmesi ve korunması bakımından önemli rol oynamaktadır. İnsanın bilgiye özgürce erişme koşullarını sağlarlar. Ülke halkının demokratik bir topluma dönüşme sürecine aktif biçimde katılma olanağı sağlarlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki kütüphanelerin güçlendirilmesi diğer ülkelerle olan dijital bölünmeye/farka karşı mücadelede en etkili silahı oluşturmaktadır. Kütüphaneler, internet üzerinden küresel bilgilere erişim sağlayabilir. Her seviyedeki kütüphane, insanlar için daha iyi yaşam koşulları elde etmenin aracıdır. İş ya da eğlence, her ne amaçla olursa olsun basılı ve elektronik belgeler okumak, modern dünyadaki her toplum için çok önemlidir. Bu, demokrasinin, kapasite geliştirmenin ve modernleşmenin temelidir. Bireye, vizyonlar ve düş gücü ile çeşitli beceriler kazandırdığı, öğrenmeyi ve yaratıcılığı tetiklediği için kalkınmayı sağlayan önemli bir yöntemdir. Dünyayı cehalet, hastalık ve yoksulluktan korumak için kütüphaneler yoluyla bilgiye erişim esastır” (IFLA, 2003, s. 8).

Samek, (2007, s. x- xi) bilginin bir tüketim metası durumuna geldiği günümüzde dijital devrimin ve telekomünikasyon teknolojilerinin gelişiminin kütüphanelerin gelişimini önemli düzeyde etkilediğine vurgu yapmaktadır. Ancak, yazar, söz konusu tüm gelişmelere karşın değişmeyen durumun hala bilgilendirilmeyen ya da eksik bilgilendirilen, cehalet ve sessizliğe mahkûm edilen, okuryazarlık becerileri dahi edindirilmemiş önemli sayıda kişilerin varlığı olduğuna, kısacası varlıklı ve yoksul arasında büyük bir uçurum bulunduğuna işaret etmektedir (Samek, 2007, s. x- xi) Yazar, yoksul, evsiz ve sabit gelirle yaşayan insanlara verilecek kütüphane hizmetlerine ilişkin Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) tarafından hazırlanan bir rapora gönderme yaparak raporun aşağıdaki sorgulamalara yol açtığını ifade etmektedir (Samek, 2007, s. 65):

Toplumdaki yoksulluğu ve insana yansıyan yönlerini tüm kapsamı ile anlamakta mıyım/farkında mıyım? Programlarımız ve hizmetlerimize tüm yoksul insanlar ve onların gereksinimleri dâhil ediliyor mu? Sosyal hizmet sunan kurum/kuruluşlar ve yoksullukla mücadele gruplarıyla aktif olarak ortaklık kurmakta mıyız? Yoksullara yardım eden programların kamu tarafından finanse edilmesini savunuyor muyuz?

Eylemlerimizle temel problemleri mi ele alıyoruz yoksa yüzeysel semptomları mı tedavi ediyoruz?

Söz konusu rapora başvurulduğunda (ALA, 2005) Kolombiya Üniversitesi Hukuk ve Felsefe Merkezi (*the Center for Law and Philosophy*) Direktörü Jeremy Waldron tarafından bu sorunlara ilişkin aşağıdaki ifadelerle sunulan önerilere yer verildiği görülmektedir:

Aramızda yaşayan insanların bir kısmı evsiz kaldığı sürece, onların yaşadıkları bu açmaza karşı toplumumuzun normatif tanımlamalarında duyarlılık olması adaletin gereğidir. Bu sorumluluk yalnızca söz konusu soruna ilişkin "bir takım şeyler" yapmanın toplumsal bir zorunluluk olduğu gibi belirsiz/yuvarlak bir söylemle yerine getirilemez. Bu sorumluluk, kamusal alanların düzenlenmesinde -toplumun üyeleri olarak- evsizlerin mutlaka yer almasını sağlayacak biçimde bir toplum tanımlaması yapılmasını gerektirir (ALA, 2005).

İlişkili raporda ayrıca coğrafya bilimcisi Mitchell'in (ALA, 2005) "yasayla alanın yok edilmesi" (*the annihilation of space by law*) vurgusu ile kütüphanelerin bu sürece çanak tuttuğuna işaret edilmektedir. ABD'de kentten kente yayılan söz konusu yasalar, kamusal alanda kabul edilebilir davranışların neler olduğunu yeniden tanımlamak ve insanların barınabileceği/yaşayabileceği alanları yok etmek suretiyle yoksulların ve evsizlerin aleyhine bir biçimde işlemektedir. Yasaların, evsiz kimselerin yaşayacağı alanları yok etmesi ile beraber herkesin bir arada yaşayamayacağı bir dünya oluşturulduğundan söz edilen belgede böylece sınıfsal bir sorun gündeme taşınmaktadır. Evsiz insanlar, kamusal alanlarda barınmak zorunda bırakılmaktadır. Çünkü bu savunmasız kişiler için, temel insan gereksinimlerinin dahi karşılanamamasının yanı sıra ekonomik ve barınmaya uygun konut seçenekleri sunulmamaktadır. Eksik hijyen ve evsizlik durumunun, literatüre bir biçimde yerleşen "sorunlu kullanıcı" davranışları ile ilişkilendirilmemesi gerektiği; yalnızca aşırı yoksulluğun getirdiği doğal sonuçlar olduğu da belirtilmektedir (ALA, 2005).

Londra Metropolitan Üniversitesi'nde eğitim veren ve Kenya'da kütüphanelere ilişkin edindiği bilgi ve deneyimlerden de yola çıkan Shiraz Durrani (2014, s. 2-3) kütüphanecilik alanında iki tür eğilimin hâkimiyetinden söz etmektedir. Biri tutucu (*conservative*) diğeri ise ilerici (*progressive*) yaklaşımdır. Tutucu yaklaşım, ısrarla kütüphaneciliğin bir tek versiyonu olduğu ve hiçbir alternatifinin olmadığı mitine bağlanmıştır. İnsanlar üzerindeki denetim gücünü korumak üzere alternatif ve ilerici görüşleri saklayan, sansürleyen ve kapitalizm ile yakınlığı olan bu güç ile mücadele edilmelidir. Yazara göre (2014, s. 8) eşitlik, insan hakları ve sosyal adalet, kütüphanecilerin duyarlılık göstermesi ve ihlalleri durumunda nötr/tarafsız kalınmaması gereken konulardır (Durrani (2014, s. 8). Tutucu yaklaşım çerçevesinde kütüphanecilik sosyal bağlamın dışında bir disiplin olarak algılanır. Dolayısıyla bu konum zaman zaman nötr/tarafsız olmak kılıfına bürünürken, ilerici görüş tam tersine kütüphaneciliği ekonomik, politik, sosyal, kültürel yaşamın bir parçası olarak ele alır. Çünkü söz konusu ekonomik, politik, sosyal, kültürel yaşam, kütüphaneciliği etkilerken, kütüphanecilik de bu alanları etkilemektedir; hiç biri bu etkileşimden bağımsız değildir (Durrani, 2014, s. 52). Öte yandan, kapitalizm, kütüphaneciliğin toplumun ve gereksinimlerinin yalnızca dominant olan sınıfların perspektifinden ele alınarak geliştirilmesine neden olurken (Durrani, 2014, s. 13) demokrasi kavramının sorgulanması ise demokrasinin "herkes" için var olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Demokrasi ve insan haklarının herkes tarafından eşit biçimde paylaşılmaması; belli başlı azınlıkların bu haklardan daha fazla yoksun kalması gerçeği (Durrani, 2014, s. 32) göz ardı edilemez.

Konuya ilişkin uluslararası çalışmalar arasında yer alan Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (*International Federation of Library Associations and Institutions/IFLA*) tarafından yapılan çalışmalar da bu anlamda dikkat çekicidir. IFLA LSN

Özel Gereksinimleri Olan Kişiler İçin Kütüphane Hizmetleri (*Library Services to People with Special Needs*) Bölümü, yaşama koşulları ve/veya fiziksel, zihinsel ya da bilişsel engellerinden dolayı mevcut kütüphane hizmetlerine erişemeyen kişiler için çalışmalar yapan bir kuruluştur. Benzer biçimde, evsizlik sorunu olan kişiler de yaşam koşulları, zihinsel ve fiziksel sağlıklarının olumsuz durumda olması ve kendilerine yöneltilecek önyargılar nedeniyle kütüphane hizmetlerine eşit olarak erişmelerini engelleyen bir dizi sorunla karşı karşıyadırlar. IFLA LSN tarafından söz konusu bu engellere karşı çözüm önerilerini içeren bir kılavuz geliştirilmiştir. Kılavuzun kapsamı aynı zamanda evsizlik yaşayan insanlarla benzer zorlukları yaşadıklarından mültecilere yönelik kütüphane hizmetlerini de içermektedir (IFLA, 2017, s. 6).

25 Eylül 2015'te ülkeler, yoksulluğu sona erdirmek ve herkesin refahını sağlamak için Dünya'nın dönüşüm sürecinin bir parçası olarak, bir "Sürdürülebilir Kalkınma" (*Sustainable Development*) için 2030 Gündemi oluşturmuşlardır. Siyasi liderlerin dünya çapında üstlendiği Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (*Sustainable Development Goals: SDG*) uygulama yükümlülüğü için 2016'nın ilk günü çalışmalar başlatılmıştır. Hedeflerde her ne kadar evsizlik yaşayan insanlara ilişkin açık ifadeler bulunmasa da yoksulluğun küresel ölçekte ortaya çıkmasının sonuçlarından biri olan ve en az değinilen evsizlik sorunu dolaylı da olsa odaklanılan bir konudur (IFLA, 2017, s. 9). Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (*Millennium Development Goals: MDGs*) başarılması için Eylül 2015'te BM Üyesi Devletler tarafından kabul edilen söz konusu 2030 Gündemi, 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SDG) ve 169 amacı kapsamaktadır. Amaçlar ile sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç boyutunun bütünleştirilmesi istenilmektedir. Böylece, 2030 yılına kadar, yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlikle, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve barışçıl, katılımcı toplulukları desteklemek de dâhil olmak üzere bir dizi büyük taahhütte bulunmaktadır (IFLA, 2017, S. 31). Hazırlanan belgede konuya ilişkin kütüphanelerin ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliğinin önemine değinilmektedir. Örneğin, evsizlik sorunu ile ilgilenen yerel insan hakları örgütleri veya Ulusal İnsan Hakları Kurumları (*National Human Rights Institutions: NHRIs*) bunlar arasındadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (*UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights: CESCR*) ya da BM Yeterli Konut Özel Raportörü (*UN Special Rapporteur on Adequate Housing*) gibi BM insan hakları kuruluşları tarafından yayınlanan evsizlikle ilgili raporların ve önerilerin bilinirliğini arttırmak ve dağıtımını teşvik etmek işaret edilen diğer önemli bir konudur (IFLA, 2017, s. 31). Ayrıca, tüm ülkelere yoksulluk içinde yaşayan, evsiz insanlara destek vererek, onları güçlendirerek, ülkelerindeki Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni uygulamaya katkıda bulunmaları önerilmektedir. Söz konusu hedeflerin dünya çapında uygulanması için 2030 Gündemi çerçevesinde ulusal plan ve stratejilerin geliştirilerek uygulanması önemlidir (IFLA, 2017, s. 32-33).

Casey'in (1974, s. 272) aktarımı ile Eugene Johnson kütüphane hizmetleri bağlamında, dezavantajlı sayılabilecek beş tür vatandaş olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar: (1) gençler, özellikle de 21 yaşın altında olup okullarını terk edenler; (2) yaşlılar; (3) işlevsel olarak okuryazar olmayanlar; (4) kırsal alanlar ve köylerden kentlere yeni göç edenler ve (5) diğer dört grubun da çoğunluğunu oluşturan Siyahlar. Yine Casey'in (1974, s. 272) aktarımına göre çeşitli uzmanlar tarafından dezavantajlı gruplara dahil edilenler, eğitimde kültürel açıdan dezavantajlı kişiler (bu grubun % 33'ünü mezun olmadan okullarından ayrılan lise öğrencileri oluşturmaktadır) ve Porto Riko, Meksika ve kırsal Güney'den kentlere göç edenler; baskın Amerikan kültüründen daha az gelişmişlik olanaklarına sahip olan alt kültürler ve sosyo-ekonomik durumu düşük düzeyde olup yine ortalama Amerikan vatandaşlarına göre olanakları daha dar olan gruplardır. Ayrıca, bu gruplara göçmenler, sığınmacılar, alkolik ve

madde bağımlısı kişiler, fiziksel ve bilişsel engelliler, cezaevlerindeki tutuklular ve benzerleri de dâhil edilebilir (Casey, 1974, s. 272).

Amerika Birleşik Devletleri'nde birçok halk kütüphanesinin evi olmayan (*homeless*) kişiler için kütüphane kaynaklarına erişimi sınırlayan politikalar çıkardığı bilinmektedir. Bu politikaların/yönergelerin dayanağı ise genellikle görünümü yoksulluğuna işaret eden diğerlerinden rahatsızlığı olan kullanıcıların şikâyetleridir. Kolumbiya Bölgesi Halk Kütüphanesi (*District of Columbia Public Library*) tarafından çıkarılan ancak daha sonra anayasaya aykırı olduğu ilan edilen "rahatsız edici vücut kokusu" (*offensive body odor*) politikası ötekileştirici uygulamalara ilişkin dikkat çekici bir örnektir (Mars, 2013).

Bu davanın, daha önce yaşanan Kreimer davasından yola çıkılarak açıldığı bilinmektedir. Richard Kreimer, New Jersey'de Morristown'da çeşitli kamuya açık yerlerde dolaşan evsiz bir kişidir. Morristown Kütüphanesi'ni sıkça ziyaret ederek sessizce okumakta ya da yalnızca oturarak düşüncelere dalmaktadır. Bununla birlikte, kütüphane personeli tarafından kurallara aykırı davranış sergilediği, vücut kokusunun da çok rahatsız edici olduğu ve kütüphanenin belirli alanlarının kullanılmasını engellediği iddia edilir. Bu ve benzeri iddialara dayanarak 15 Mayıs 1989'da Mütevelli Kütüphanesi Kurulu (*the Library Board of Trustees*), Kütüphane Kullanıcısı Politikası'nı (*Library Patron Policy*) yürürlüğe koyar. Politika, bu türden geniş bir faaliyet yelpazesini kapsamakta; dolandırıcılık, yiyecek ve içecek tüketimi ile gürültü ve gürültülü faaliyetleri yasaklamaktadır. Ayrıca, söz konusu politika, kütüphane personeline, bedensel hijyeni "*toplulukların kamusal alan standartlarına uymuyorsa*" kullanıcılardan kütüphaneyi terk etmelerini isteme hakkını da tanıır. Bu kurallar dayanak alınarak bedensel hijyenine ve kütüphanenin kullanımına ilişkin endişeler yüzünden Kreimer'den iki kez kütüphaneden çıkması istenir (Helper, 1992, s. 523-524). Kreimer, kütüphanede yaşadığı bu duruma ilişkin New Jersey Amerikan İnsan Hakları Birliği'ne (*American Civil Liberties Union of New Jersey: ACLU-NJ*) başvurur ve Birlik bu uygulamanın anayasaya aykırı olduğunu bildirir. Kütüphane, bunun üzerine ilişkili politikayı yeniden gözden geçirir. Yapılan düzenlemelere karşın Birlik, kütüphane çalışanlarına çok fazla yetki verildiği görüşündedir. Ayrıca, kuralların evi olmayanlara ilişkin ötekileştirici kısıtlamalara işaret ettiği düşünülür. Anılan süreçte kütüphane Kreimer'i tekrar tekrar kütüphaneden dışarı çıkarmayı sürdürmektedir. Ocak 1990'da Kreimer, New Jersey Federal Bölge Mahkemesi'nde kütüphanede kendisine uygulanan bu duruma karşı dava açarak kütüphane kurallarının belirsiz ve anayasaya aykırı olduğunu iddia eder. Sonuç olarak, mahkeme Kreimer'in lehinde karar alarak kuralların gerçekten anayasaya aykırı olduğunu belirtir. Kütüphane ise davayı Yargıtay'a götürür ve Bölge Mahkemesinin kararı iptal edilerek kütüphane politikasının geçerliliği onanır (Helper, 1992, s. 525-526). New York Times'da (Hanley, 1992, March 25) konuya ilişkin verilen haberde kütüphane tarafından söz konusu kişi için uygulanan kısıtlamanın evi olsun ya da olmasın (maddi durumuna bakılmaksızın) hijyenik olarak ya da davranışları ile diğer kullanıcıları rahatsız eden herkes için geçerli olduğu belirtilirken, aynı zamanda kütüphanenin kişilerin aylakça zaman geçireceği bir yer ya da sığınak olmadığına da dikkat çekilmektedir.

Kreimer davası, daha sonraki yıllarda kütüphanecilik alanında yoğun tartışmalara neden olmuştur. En fazla sorgulanan durum da bir kullanıcının salt görüntüsü ya da kokusu nedeni ile kütüphane kullanma haklarının sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağıdır. 2001 yılında başka bir evsiz kullanıcı görünümü ve hijyenik olmaması gerekçesi ile kendisini dışarı çıkaran bir halk kütüphanesine dava açar. Kolumbiya Bölgesi'ndeki Bölge Mahkemesi, Kreimer Davası sonuçlarına büyük ölçüde güvenmektedir. Ancak, bunun tersi sonuçlara varılır. Kolumbiya Bölgesi Halk Kütüphanesi Politikası kütüphanecilere "*sakıncalı görünümlü*" olanları kütüphaneden tahliye etme hakkı vermekte; hatta politika "*çıplak ayaklı, çıplak göğüslü, vücut kokusu olan, kirli kıyafetleri olan vb.*" dâhil kurallara aykırı bulunan özellikleri kapsayan bir liste de içermektedir. Ancak, Bölge Mahkemesi, "*sakıncalı görünüm*" teriminin

objektif ya da yeterince spesifik olmadığı, söz konusu yönergenin tamamen personelin yorumuna bağlı, keyfi olduğu kanaatine varır (Kelly, 2006, s.44).

Tacoma (Wash) Halk Kütüphanesi tarafından, kütüphanede büyük hacimli çantaların ve sırt yataklarının yasaklanması da benzer bir örnektir. Ayrıca, kullanıcıların davranışlarını gözlem altına alan diğer politika ve uygulamalar arasında örneğin, Multnomah County (Ore) Halk Kütüphanesi tarafından tuvaletlerin tıraş olmak, saç yıkamak ve giysileri değiştirmek üzere kullanılmasına sınır konulması ya da bazı kütüphaneler tarafından binaların evsiz karşıtı tasarım (*anti-homeless design*) ile düzenlenmesi yer almaktadır. Baltimore'daki Enoch Pratt Serbest Kütüphanesi'nin, evsiz bireylerin kütüphanede dolaşması ve uyumasını önlemek için pencere eşiklerine demir korkuluk takması da bir diğer örnektir (Mars, 2013).

Yoksul kimselere kütüphane hizmeti tarihsel olarak oldukça gerilere, Amerika'daki *Halk Kütüphanesi Hareketi*'ne kadar gitmektedir. Geleneksel bağlamda, kütüphanelerin yoksul insanların yaşamındaki rolü onların kişisel gelişimi için birer araç biçiminde görülmesidir. Kütüphaneler, yoksul kişilerin yoksulluktan sıyrılıp toplumun üretken üyeleri olarak işlev görmelerini sağlayacak "*halkın üniversitesi*" biçiminde zihinsel tasarıma konu olmuştur (Flagg, 2000, s. 38).

Birleşik Devletlerde ilk temel *halk kütüphanesi hareketi* yüzyılı aşkın bir zaman önce vergi destekli halk kütüphanelerinin kurulmaya başlamasıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, halk kütüphanesi hareketini temellendiren demokratik felsefelere özel olarak odaklanılarak birçok yayının yapılması ve eylemin gerçekleşmesi söz konusu olmuştur (McCook, 2001). Jesse H. Shera, McCook'un (2001) aktarımı ile eğitimin herkese götürülmesini/evrenselleştirilmesini ve vergi destekli halk kütüphanelerinin kurulmasını tetikleyen dört gelişmeyi dile getirmektedir. Bunlar:

1. Ayrıcalığı olmayan/sıradan/herkesin grup için varlığı ve önemine ilişkin farkındalığın artması,
2. Evrensel okuryazarlığın aydınlanmış bir halk için esas olduğuna dair inancın gelişmesi,
3. Teknik çalışmaların pratik değeri konusunda gelişen kanı,
4. Eğitimin kişilerin kendi iyiliği için gerekli olduğuna ilişkin bilinç ve şevkin oluş(turul)masıdır (McCook, 2001).

Hildreth, (2007, s.7) tarafından verilen bilgilere göre, Amerika Birleşik Devletleri 'nin % 84 kadarlık kısmı kırsal alanlardan oluşmakta olup nüfusun % 25'i kırsal bölgelerde yaşamaktadır. 1980'li yıllarda kırsal alanlardan kentlere yoğun bir dış göç olmuş, bu eğilim 1990'larda tersine dönmüş ve 2.2 milyondan fazla Amerikalı kentlerden kırsal alanlara göçmüştür. Yeni gelenlerle beraber kırsal kesimlerin hizmet beklentileri daha fazla ve çeşitli duruma gelmiştir. Bir yandan da dışarıya göçler gerçekleşirken; göç edenlerin büyük kısmı gençler ve eğitim düzeyi yüksek olanlardan oluşmaktadır. Kırsal kesimde yaşayanların kentlerde yaşayanlara göre % 30 daha fazla olumsuz barınma koşullarında yaşadıkları belirtilmektedir. Kırsal kesimin yoksul nüfusunun % 57'sinin bir aracı olmadığı gibi söz konusu nüfusun yaklaşık % 40 kadarı toplu taşıma araçları bulunmayan yerlerde yaşamaktadır. Ayrıca, 22 milyon kırsal kesim sakini, federal düzeyde desteklenen tıbbi hizmetin götürülmediği bölgelerde yaşamını sürdürmektedir. Yaşı 25 ila 34 arasında olan kişiler arasında kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlarla karşılaştırıldığında kırsal alanlarda yaşayanların çok azı lisans (üniversite) ya da daha üstü düzeyde eğitime sahiptir. On sekiz yaş ve üzerindeki kişiler arasında ise yine kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlara göre kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanların çok daha azı lise diplomasına sahiptir (Hildreth, 2007, s.7). İrlanda'daki evsiz ve yoksullar ile farklı gruplara kütüphane hizmetlerinin durumunu irdeleyen kitabında Associates'de (2004, s. 36) evsiz kişilerin genellikle kütüphanelerin

hedefi olmayan ve zor ulaşılan gruplar olup, çoğunluğunun kırsal alanlarda yaşadığına işaret etmektedir. İrlanda Dublin Kent Halk Kütüphanesi, bir personelini yaşam boyu öğrenim ve toplumsal kapsayıcılık konularında çalışmalar yapmak üzere görevlendirmiştir. Bu kişi, kütüphaneye çeşitli nedenlerle ulaşamayan kişi ve gruplar ile onların gereksinimlerini saptamak, alternatif öneriler geliştirmek, bu bağlamda iyi kütüphane uygulama örneklerini incelemek, ilişkili temsilci ve gönüllü kurum/kuruluşlarla iş birliğine girmek gibi sorumlulukları almaktadır. Ayrıca, on bir Kent Konseyi kütüphanesinde bu konuda eğitim düzenlenmektedir. Eğitimin ana temaları, toplumsal kapsayıcılık, okuryazarlık, farkındalık ve eşitlik gibi konulardır. Dublin Kent Halk Kütüphanesi çalışanlarının algısı, kütüphanenin evsizler için zaman geçirilecek özel, sıcak, rahat bir ortam olduğu yönündedir (Associates, 2004, s. 37). 1997 yılında Irish Marketing Survey (*İrlanda Pazarlama Araştırması*) tarafından sosyo-ekonomik düzeyi düşük kimselerin kütüphane kullanımına ilişkin yapılan araştırma sonuçları, düşük geliri olan kişilerin ve çiftçilerin üst ve orta sınıflara oranla oldukça düşük düzeyde kütüphane kullandığını ortaya çıkarmıştır (Associates, 2004, s. 42).

Associates, (2004, s. 42) yaptığı araştırmalara dayanarak dünya genelinde yoksullar ve evsizlerle ilgili kütüphane hizmetleri konusunda ortak temel sorununun *konuya ilişkin bilgi ve farkındalık ile insan kaynakları yetersizliği* olduğu görüşüne varmıştır. Birçok yerel yönetim bu grupların farkında olmadığı gibi onlara nasıl ulaşılacağı konusunda da bilgi sahibi değildir. Aynı zamanda bu konuda plan ve çalışmalar yapmak üzere *zaman yetersizliğinden* yakınma da ortak sorundur. Yerel yönetimlerin yaygın bir diğer sorunu bu konuda *eğitim* eksikliğidir. Toplumsal, finansal, kurumsal ve fiziksel bağlamda bu gruplara yönelmeyi güçleştiren pek çok engel bulunmaktadır. Örneğin, toplumsal perspektiften bakıldığında söz konusu grupların genellikle kütüphane algısı pek olumlu değildir; kütüphanenin kendi yaşamları ile bir ilgisi olmadığı kanısı fazladır. Ayrıca, bu grupların okuryazarlık becerilerinin olmaması ya da düşüklüğü de kütüphane hizmetlerinden yararlanmalarını engellemektedir. Yine, bu grupların kütüphanelere fiziksel anlamda erişim koşullarının/olanağının zayıflığı ile kimi hizmetlerden yararlanacak ekonomik güce sahip olmamaları da diğer önemli sorunlardır (Associates, 2004, s. 42).

Avustralya'da halk kütüphanelerinde yöneticilik, koleksiyon geliştirme, hizmet planlaması ve gönüllü çalışmaların planlanması gibi pek çok sorumluluk alanında çalışan ve Avustralya Kütüphane ve Bilgi Derneği (*Australian Library and Information Association=ALIA*) Sydney Komitesi'nde de sorumluluklar alan Heather Davis, özellikle yoksullara yönelik kütüphane hizmetleri konusunda araştırmalar yapmış olması ile tanınır. Davis, Avustralya'da bu konunun çok fazla gündeme gelmediği ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğun biçimde tartışıldığını gözlemlemiştir. Amerikan Kütüphane Derneği'nin yaptığı yıllık konferanslara katılarak bu konuda çalışan meslektaşları ile görüş alışverişinde bulunan Davis, gönüllü bir kuruluş olan Footpath Kütüphanesi'nin (*Footpath Library*) yanı sıra Newcastle Kütüphanesi'nden Kieran O'Donoghue dahil olmak üzere diğer kütüphane personeliyle birlikte çalışarak genel olarak kütüphane çalışanlarının evsiz insanlara nitelikli hizmetler sunması için bir araç seti (*toolkit*) geliştirmiştir (Australian Library and Information Association, 2013, s. 1).

“Kütüphaneler herkes içindir: evsiz insanlara nitelikli hizmetler sunmak” (*Libraries are for everyone: providing quality services to people who are homeless*) başlıklı söz konusu bu çalışmada/araç setinde, erişilebilirlik ve eşitliğin, kütüphaneciliğin temel değerleri/ilkeleri olduğu belirtilmektedir. Halk kütüphaneleri, evsiz olan veya evsiz kalma riskiyle karşı karşıya olan kişilere özel hizmetler sunarak bu ilkelere bağlılıklarını gösterebilirler. Bu belge, kütüphane personelinin, kütüphane politika ve kararlarında adil bir hizmet sunumu için evsiz olan kişilerin gereksinimlerini göz önüne alması konusunda destek sunmayı amaçlamaktadır. Yeni Güney Galler (*New South Wales=NSW*) evsizlik spektrumu için minimum toplum standardı olarak bir yatak odası, oturma odası, mutfak ve banyodan oluşan küçük bir kiralık

eve eşdeğerlik tanımını yapmaktadır. Cezaevleri, öğrenci yurtları ve benzeri yerler kültürel olarak bu kategorinin dışında kabul edilen yerlerdir. Evsizler kendi aralarında da şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Ucu ucuna barındırılanlar/barınabilenler (*marginally housed*): Asgari standartlara yakın konutlarda yaşayanlardır.
- Üçüncü derecede evsizlik (*tertiary homelessness*): Kendi banyosu, mutfuğu veya mülkiyet hakkı/güvenliği (*tenure security*) olmadan özel yatılı evlerde tek kişilik odalarda yaşama durumudur.
- İkinci derecede evsizlik (*secondary homelessness*): Arkadaşlar, akrabalar, acil barınma yerleri, gençlik sığınma evleri, pansiyonlar ve benzeri çeşitli geçici yerlerde barınma durumudur.
- Birinci derecede evsizlik (*primary homelessness*): Geleneksel konaklama durumundan yoksun olup sokaklar, terkedilmiş, derme çatma binalar, köprü altları, parklar vb. yerlerde barınan kişilerin yaşadığı durumdur.

Çalışmada, Avustralya'da evsiz ve yoksul insanların büyük çoğunluğunun hizmet götürmenin güç olduğu merkezi olmayan, kırsal bölgelerde yaşadığı bildirilmektedir (Australian Library and Information Association, 2013, s. 1).

Yine aynı çalışmada Yeni Güney Galler Devlet Kütüphanesi Kılavuzu'nda (*The State Library NSW Guidelines, Living, Learning Libraries 2013*) yer alan şu ifadelerle dikkat çekilmektedir (Library Council of New South Wales, 2014, s. 51):

Toplumun *görünmez* üyeleri olan çeşitli gruplar olabilir. İyi bir planlama ile özel gereksinimleri olan bireyler de dâhil kütüphaneden destek bekleyen potansiyel tüm gruplar belirlenebilir. Kütüphane daha sonra bu kişilere ulaşmak ve onlar için gerekli/uygun hizmet, materyal ve kaynakları sağlamak üzere özel stratejiler geliştirebilir. Çocuklar ve yetişkinler için geliştirilmesi gereken programlara vurgu yapılan Kılavuz'da, bu programların kütüphane kullanma ve okuryazarlık ile çeşitli becerilerin gelişimini teşvik eden nitelikte olmasının önemine işaret edilmiştir. Hikaye anlatma saatleri (*story-time*), erken dönemde okuryazarlığı teşvik eden bebeklere yönelik kafiyeye uydurma/şiir saatleri (*baby rhyme time*), okuma çalışmaları, kitap kulüpleri ve tartışma grupları, sohbet sınıfları, ödev kulüpleri, yazar görüşmeleri/etkinlikleri, ebeveyn/büyükbaba/büyükanne/bakıcı-çocuk aktiviteleri, etkinlik, gösteri ve sergiler ile internet sınıfları ve benzerleri programlar da içerilenler arasındadır (Library Council of New South Wales, 2014, s. 53). Kılavuz'da birçok kırsal kütüphanenin nitelikli personel alımı konusunda ciddi sorunlar yaşadığı ifade edilerek, yerel yetkililerin, meslek uzmanı (*professional*) ve uzman olmayan/paraprofesyonel (*para-professional*) kişilerin içinden en uygun karışımı kullanmaya çalışmaları önerilmektedir (Library Council of New South Wales, 2014, s. 10).

BM Genel Kurulunun üçüncü komitesine (2015) sunduğu raporunda, Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Leilani Farha, aşırı yoksulluğun sonucu olan evsizliğin insan hakları bağlamında küresel bir kriz durumu olduğunu dile getirmiştir (Bunic, 2016, s.1). Bu krizin, tüm sosyo-ekonomik bağlamlarda, gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ekonomilerde kendini gösterdiğini belirten Farha (Bunic, 2016, s.2) evsizlik yaşayanların karşılaştığı toplumsal damgalanma, ayrımcılık, şiddet ve suçlamaya da dikkat çekmektedir. Raporunda, bu varlığı gittikçe daha çok hissedilen toplumsal sorunun çözümüne ilişkin öneriler de dahil olmak üzere, söz konusu soruna etmen olan olgulara dünya çapında genel bir bakış sunulmaktadır.

Uluslararası kurum ve kuruluşlar, hükümetler, araştırmacılar veya sivil toplum örgütleri tarafından benimsenen evsizlik tanımları, dil, sosyo-ekonomik koşullar, kültürel normlar, sorundan etkilenen gruplar ve evsizliğin tanımlanma amacına göre değişkenlik

göstermektedir. Bu nedenle raporda insan hakları çerçevesinde üç boyutlu bir yaklaşım önerilmiştir (Bunic, 2016, s.2):

İlk boyutta ele alınan ölçüt, barınacak bir evin yokluğudur. Asgari koşullarda, güvenilir ve bir aile ya da sosyal ilişkiler kurarak toplum yaşamına katılmaya sağlayacak bir barınma alanına sahip olmamak hem maddi hem de sosyal boyutu olan bir sorundur.

İkinci boyutta vurgulanan durum evsizliğin sistemli bir ayrımcılık ve sosyal dışlanma biçiminde ele alınmasıdır. Evi olmamak, dışlanmaya yol açan toplumsal bir kimliği getirmekte ve böylece ayrımcılığa uğrayan, etiketlenen grupları ortaya çıkarmaktadır.

Üçüncü boyut ise evsiz olanları, hayatta kalma ve haysiyet mücadelesinde dirençli olarak tanır. Oysa onları haklarından yoksun bırakan sistemlerin söz konusu bu yaygın anlayışının değiştirilmesi; evsiz insanlara yeterli konut hakkının verilmesi için onların toplumsal dönüşüm merkezi unsurları olduklarının anlaşılması zorunludur (Bunic, 2016, s.2).

Evsizlik, bireysel koşullar ve daha geniş bakıldığında sistematik etkenler arasındaki karşılıklı etkileşimden kaynaklanmaktadır. Evsizliğe, insan hakları bağlamında bir yaklaşım, her ikisine de değinir. Evsizliğin, psiko-sosyal engellilik, beklenmedik iş kaybı, bağımlılık veya sokak bağlantılı karmaşık seçimler gibi bireysel dinamiklerle bağlantılı olabilmesi söz konusudur. Ancak evsizliğin temel nedeni yönetimlerin/hükümetlerin bireysel özgürlük durumlarına yeterli duyarlılığı göstermemesidir. Bununla birlikte, soruna insan hakları yaklaşımı ile bakıldığında, evsizlik sorununu yaratan ve büyüten, uluslararası finans ve kalkınma anlaşmalarının yanı sıra ilişkili yerel politikaların, programların ve mevzuatın kümülativ etkisi de dikkate alınmalıdır (Bunic, 2016, s.2). Nihai olarak raporda en geç 2030 yılına kadar evsizlik probleminin küresel boyutta tamamen ortadan kaldırılması için işbirliği önerisi yapılmıştır. Söz konusu tarihe kadar açlık düzeyinin sıfıra indirilmesi (*zero hunger*); sağlık ve eğitim koşulları, cinsiyet eşitliği, temiz su ve arıtma koşulları, iyi iş ve ekonomik koşullar sağlama; eşitsizliğin azaltılması; iklim eylemi; barışı, adaleti sağlama ve güçlü kurumsallaşma ile hedeflerin işbirliği içinde değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Raporda, dünya genelinde evsizlik sorunu yaşayan insanlara yönelik kütüphane hizmetleri bağlamında iyi örnekler dayanak alınarak, söz konusu bu küresel ortaklıkta kütüphanelerin önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir (Bunic, 2016, s.4).

2014 yılında kurulan Küresel Evsizlik Enstitüsü (*the Institute of Global Homelessness=IGH*) (<http://www.ighomelessness.org/>) evsizlik ve yoksulluk konularında uluslararası çalışmaları desteklemek için kurulmuş olan bir merkezdir. Kuruluşun temel amacı, evsizliğin doğası, sebepleri ve etkileri hakkında çalışmaları olan dünyadaki tüm paydaşlarla etkin bir çaba ve iletişim içinde olmak, görüş alışverişi yapmak ve merkezi bir altyapı oluşturmaktır. Evsizlik sorununun çözümü için kütüphanelerin de bulunduğu bir destek ağı kurmak gerekmektedir. Ancak evsizlik tanımlarının/ölçütlerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi nedeni ile çözüme ilişkin yaklaşımlar ve destek ağının yapılması da yeterli gelişimi sağlayamamaktadır.

Mars (2013) halk kütüphanelerinin, yetersiz hizmet verilen evsiz ve yoksul kişiler gibi gruplara ulaşmasının zorluğu nedeniyle, evsizlere/yoksullara ilişkin çalışmaları olan kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve devlet kurumlarıyla işbirliği yapmanın önemini vurgulamaktadır. Söz konusu kişilerin karşılaştığı en büyük engeller arasında yer alan parasızlık sorunu için Amerikan Kütüphane Derneği kimi ödemelerden bu grupları muaf tutmayı önermektedir. Örneğin, bu kişilerden, ödünç verilen materyali geciktirme bedelleri alınmayabilir. Evsiz, yoksul kullanıcıların karşılaştığı önemli diğer bir sorun ulaşım sorunudur. Ulaşım engelleri için önerilenler arasında, gezici araçlar/kütüphaneler ya da kütüphanelerin kendi alanlarındaki sığınma evlerinde ek hizmetler sunması yer almaktadır (Mars, 2013).

Halk kütüphanesi çalışanlarının/kütüphanecilerinin yoksulluk düzeylerinin nasıl tanımlandığını anlaması önemlidir. Kütüphanelerin işbirliği yapabileceği kurum ve kuruluşlar

çeşitli yoksulluk standartlarını kullanmaktadır. Kütüphanenin, destek vereceği yoksul gruplara ilişkin araştırma yaparken öncelikle bölgesel ve ulusal düzeyde yoksulluk standartları konusunda bilgi edinmesi ve bu standartları göz önünde bulundurması gereklidir. Yerel düzeyde yoksullara ilişkin profil bilgilerini belirleme veya tanımlama, düşük gelirli vatandaşlar için kütüphane hizmetlerini tasarlamanın ilk adımıdır (Holt ve Holt, 2010, s. 3).

Yılmaz (2013b, s. 171) tarafından Türkiye’de bölgesel düzeyde halk kütüphanelerinin durumu ve kullanımını analiz eden çalışmada varılan sonuçlardan biri, sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bölgelerin halk kütüphanesi kullanımının diğerlerine oranla daha yüksek olmasıdır. Özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri bu bağlamda en alt sıralardadır. Marmara Bölgesi ile ilgili çıkan sonuç ise istisnai bir duruma işaret etmektedir: söz konusu bölge sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bir bölge olmasına karşın halk kütüphanesi kullanımı çok iyi durumda değildir. Yılmaz (2013b, s. 171) bunu bölgedeki, özellikle İstanbul’daki hızlı, sağlıklı ve çarpık kentleşmeye bağlamaktadır.

İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Türkiye’deki halk kütüphanesi sistemlerini karşılaştırdığı bir başka çalışmada ise Yılmaz (2013a, s. 373) halk kütüphanesi sayısının ülkelerin nüfusu ile doğru orantılı olmadığı; örneğin Hollanda’nın yarısı kadar nüfusa sahip olan Avusturya’da çok daha fazla sayıda halk kütüphanesi bulunduğu dikkati çekmektedir. Türkiye’de bu durum daha da belirgindir çünkü söz konusu ülkeler arasında en fazla nüfusa sahip olduğu halde en az halk kütüphanesi Türkiye’de bulunmaktadır. Kütüphanelerin sahip olduğu derme sayısının da benzer biçimde nüfus sayısı ile doğru orantılı olması gerekirken, Türkiye kütüphaneleri en az dermeye sahiptir. Türkiye ile yaklaşık aynı nüfusa sahip olmasına karşın İngiltere’de 719 gezici kütüphane varken, çalışmanın yapıldığı dönemde, Türkiye’de bu sayı 69’dur (Yılmaz 2013a, s. 373-374). Yılmaz (2013a, s. 374) burada şu ifade ile çok önemli bir noktaya değinmektedir: “Türkiye gibi hem şehirde yaşayan tüm nüfusa ulaşamayan hem de nüfusunun önemli bölümü kırsal kesim ve gecekonduarda yaşayan ülkelerde gezici kütüphane sayısının yüksek olması gerekmektedir”. Ayrıca, Yılmaz 69 gezici kütüphaneden 24’ünün sürücü eksikliği nedeni ile işler olmadığına da işaret etmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün güncel istatistik bilgilerine göre, 2016 yılı itibarıyla Türkiye’de 1.137 halk kütüphanesi (çocuk kütüphaneleri dâhil) bulunmaktadır. Toplam kitap sayısı 18.828.188’dir. 1.697.090 kayıtlı üye sayısı olup kütüphanelerden toplam yararlanan kişi sayısı ise 23.266.599’dur. Toplam koleksiyon/derme sayısı 142.658 olan 42 gezici kütüphane 2016 yılında 1.165 yere hizmet götürmüştür. Gezici kütüphanelere 62.099 kişi üye olmuş; 308.167 kişi yararlanmış ve toplam 277.461 kişi ödünç kitap almıştır. “Yerleşik kütüphane hizmetinden yararlanamayan yerleşim birimlerine uygun taşıtlarla götürülen kütüphane hizmetini ifade” eden gezici kütüphane (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2015) özellikle dezavantajlı gruplar için önemlidir. Söz konusu bu grupların içinde yaşlılar, engelliler, cezaevlerindeki tutuklular ve benzerleri ile varoş gibi yoksul kesimlerin yer aldığı, merkezi yerleşim yerleri ve kamusal hizmetlerin yoğun olduğu alanlara uzak yaşayan kişiler yer almaktadır.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi, dünyada ve Türkiye’de yoksul kesimin büyük çoğunluğu genellikle kırsal alanlarda yaşamakta olup, söz konusu bölgeler sosyo-ekonomik, eğitsel ve kültürel anlamda, kentlere göre çok daha dezavantajlı bölgelerdir. Toplu taşıma araçlarının ve çeşitli altyapı olanaklarının da zayıflığı göz önüne alındığında bu bölgelere sağlık, eğitim ve benzeri hizmetlerin yanında kütüphane hizmetlerinin de yeterli düzeyde ulaştırılamaması söz konusudur. Halk kütüphanelerinin niteliksel ve niceliksel yetersizliği ile sorunları da göz önüne alındığında, genel olarak toplum nüfusunun kütüphane gereksinimi yeterli düzeyde karşılanamazken, yoksulların durumu daha da olumsuz bir tabloya sergilemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk, pek çok alandan perspektiflerin ve dünya görüşlerinin etkisi ile ele alındığından farklı tanımlanabilen çok boyutlu bir olgudur. Bireyin yoksulluğunun ölçüsü salt temel gereksinimleri ile biyolojik, gelir düzeyi ile ekonomik, sosyo-ekonomik statüsü ile sınıfsal boyutta irdelendiği zaman eksik kalmakta; bireyin yaşadığı yoksunluğun/yoksulluğun ölçüsünün diğer bir birey olması durumunda ise sorun dar bir çerçeveye indirgenmektedir. Yoksulluk aslında bireyin yaşam kalitesini, tercihlerini, olanaklarını sınırlayan hatta ortadan kaldıran, en önemlisi de yaşama sevincini yok edebilen geniş kapsamlı toplumsal bir sorun; bir patolojidir. Söz konusu bu patolojik durum, kişinin varlığını gerçekleştirmesinin önkoşulu olan temel pek çok hak ve özgürlüklere zarar verdiği gibi çevre ile etkileşimini sağlayan bağları da koparabilmektedir. Yüzyılların toplumsal bir yarası olan bu sorun, bireyin içine düştüğü açmazlar sonucunda topluma şiddet, suç ve benzeri aykırı eylemlerle yansiyabilmekte intiharla dahi sonuçlanabilmektedir. Bilimsel, toplumsal, ekonomik araştırmalar gibi edebiyata da konu olan bu olgu, örneğin Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'nin dev *Suç ve Ceza* adlı yapıtında görülen yoksulluğun içine düşürdüğü düşünsel ve ruhsal çalkantılar kendisini cinayet işlemeye kadar götüren Raskolnikov karakterini yaratmış; okur ve eleştirmenlere ise sıklıkla şu soruyu sordurmuştur: “Suçlu olan kimdir? Raskolnikov mu? Toplum mu?” Amerikalı yazar Jack London'un ise aynı adla kitaba başlık olan ve yoksulluğun sınıfsal farklar bağlamında ötekileştirici konumu ile varsılların dünyası arasındaki kesişme noktasında pek çok deneyimler yaşayan Martin Eden adlı karakteri, ayrı bir dramın başrol oyuncusudur. Martin Eden, en çok da aşılmaz bir uçurum gibi gördüğü varsıl dünya ile kendisinin dünyası arasındaki (sözde!) entellektüel boşluğu doldurmayı düşlemiş; *bir halk kütüphanesi* düşlerini gerçeğe dönüştürmesinde temel aygıt olmuştur. Önemli bir yazar olduğu zaman, gerçek entelektüelliğin daha önce imrenerek baktığı yapı/sistemle ilişkisinin olmadığını ayırma varmasını sağlayan şey de yine aynı zamanda onu kendi potansiyeli ile tanıştıran o halk kütüphanesidir.

Halk kütüphaneleri, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm toplum üyelerinin gereksinimleri, tercihleri ve ilgi alanları doğrultusunda hizmet program ve politikaları geliştirdikleri zaman bireylerin gelişimine ve dolayısıyla toplumların kalkınmasına önemli düzeyde etki ederler. Özellikle gelir düzeyi düşük, evsiz ve yoksul toplulukların, genel toplum nüfusu ile karşılaştırıldığında sosyo-ekonomik nedenlerle (parasızlık, toplu taşıma araçlarının eksikliği, uzaklık vb.) kütüphanelere ve hizmetlerine ulaşabilmeleri daha da güçtür. Aynı zamanda birer sosyal hizmet ünitesi olmak gibi misyon ve hizmetler geliştiren halk kütüphaneleri, yoksul kesimlerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesine önemli oranda katkı sağlayabilirler. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde ve gelişmiş ülkelerde dahi kendini gösteren yoksulluk sorunu karşısında duyarsız kalmamak, ilerici ve demokrat bir kütüphanecilik tutumunun gereğidir. Genel olarak bakıldığında halk kütüphanelerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve kırsal alanlar, varoş bölgeleri gibi yerlere uzak yerleşkelerde konumlandığı dikkate alınır, kütüphane hizmetlerinden yoksunluk çoğaldığı gibi yoksullar ile orta gelirli ve zengin kişiler arasındaki (pek çok anlamda) uzaklık da daha fazla büyümektedir. Burada, yine, Türkiye için düşünüldüğünde halk kütüphanelerinin ortalama toplum gereksinimlerini yeterince karşılayabilmesini engelleyen sorunlarla (mevzuat, finans, insan kaynakları vb.) mücadele ederken yoksullar ve diğer dezavantajlı gruplara özel biçimde nasıl hizmet verebileceği sorusu akla gelmektedir. Şüphesiz, bu temelde bir sistem sorunudur. Bu konunun devlet politikaları ve mevzuat desteği ile çözümünün gerekliliği zaten alan yazınında birçok yazar tarafından dile getirilmiştir. Böyle bakıldığı zaman uzun vadeli bir yaklaşım çerçevesinde genel olarak halk kütüphanelerinin kalıcı ve tutarlı devlet politikaları ile desteklenerek geliştirilmesi; yoksullar gibi özel gruplara yönelik hizmetlerin de bu sistemin önemli bir bütünleyicisi/parçası biçiminde değerlendirilmesi gerekmektedir. Sıklıkla başvuru alan gezici

kütüphanelerle hizmet götürme yolu tek başına yeterli bir yol gibi görünmemektedir. Özellikle Türkiye’de daha önce irdelendiği gibi gezici kütüphane sayısı, dermesinin yetersizliği ile insan kaynakları sorunu dikkate alındığında, bu işlevsel bir çözüm sağlayamamaktadır. Gezici kütüphanelerin yine destek birimler/araçlar biçiminde programlanması sağlanabilir ancak asıl çözüm söz konusu bu yerleşim bölgelerine halk kütüphaneleri kurulması ve bu kütüphanelerin geliştirilmesidir.

Arazi fiyatlarında indirimler, genellikle kentsel ana yerleşim alanları değil daha geniş bir kesimin mali olarak karşılayabileceği (yoksulların yoğun olduğu) kenar bölgelere kaydığından, söz konusu bu bölgelerde kütüphanelerin inşa edilmesi yoluna gitmek alternatif bir çözüm olabilir. Ayrıca, fiyatların (görece) düşük olması, gelişme beklentilerinin de kırsal alanlara doğru yayılma eğilimini gösterdiğinden (6.2 Arazi piyasası, t.y., s. 110) böyle bir yatırım uzun vadede de kar sağlayacaktır. Yasal gerekliliklerin/koşulların karşılanması, imar planına uygunluk ve benzeri anlamlarda engeller olmaması koşulları ile halk kütüphanesi ve/veya şubelerinin bu arazilerde inşa edilecek binalarda açılması sosyo-ekonomik düzeyi düşük kişiler için önemli bir sorun olan ulaşım sorununu ortadan kaldıracaktır.

Halk kütüphanelerinin, ilişkili tüm birey, kurum ve kuruluşlarla (resmi ve/veya gönüllü) koordineli bir biçimde yoksul kesime yönelik ücretsiz okuryazarlık ve benzeri eğitim programları, mesleki kurslar, kültürel, sosyal aktiviteler, etkinlikler, hobilerini destekleyen projeler, günlük yaşam bilgileri konusunda yönlendirici rehberlik ve benzeri çalışmaları temel alan yapılanması, yaşamsal önem taşır. Ulusal ve uluslararası pek çok kuruluş tarafından önemsenen ve kalkınma planlarında önceliği alan yoksulluk sorununun çözümünde kütüphaneler dönüştürücü bir rol alabilirler. Şüphesiz, ilişkili tüm devlet mekanizmaları, kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleri ile kamunun farkındalığı, ortaklığı ve geniş çapta alt yapı yatırımları ile sağlık, çevre, eğitim alanlarında yapılacak çalışmalar yoksulluk sorununun çözümü için temeli oluştururken, kütüphaneler de bu temelin yapı taşlarını döşeyecektir.

KAYNAKLAR

6.2 Arazi piyasası (t.y.)Erişim adresi:

<http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/6.2%20Arazi%20Piyasas%C4%B1%20PDF.pdf>

ALA (2005). ‘*Are public libraries criminalizing poor people?: A report from the ALA’s Hunger, Homelessness and Poverty Task Force*’, Social Responsibilities Round Table of the American Library Association. Erişim adresi: <http://hhptf.org/article/2/are-public-libraries-criminalizing-poor-people>

Ali, A. A. G. ve Fan, S. (Ed.). (2007). *Public policy and poverty: reduction in the Arab Region*. Safat, State of Kuwait: The Arab Planning Institute
Associates, F. (2004). *Access to public libraries for marginalised groups*. Dublin: Combat Poverty Agency.

Australian Library and Information Association (2013). *ALIA futures: future of the library and information science profession*. Erişim adresi: <https://www.alia.org.au/futureoftheprofession>

Ayers, S. (2006). The Poor and homeless: an opportunity for libraries to serve, *The Southeastern Librarian*. 54 (1), 66-74.

Becker, G. S. (2008). Human Capital. In *The Concise Encyclopedia of Economics*. Erişim adresi: <http://www.econlib.org/library/Enc/HumanCapital.html>

- Bunic, S. (2016). *On the front line: libraries contribute to a sustainable future supporting people experiencing homelessness.* IFLA. Erişim adresi: <http://library.ifla.org/1315/1/081-bunic-en.pdf>
- Casey, G. M. (1974). Services to the disadvantaged. *Library Trends*. 23 (2), 271-285.
- Durgun, S. (2008). İnsan sermayesinden insan yeterliliklerine: ahlâk, insan ve eğitim olgularının değerlendirilmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4 (2), 128-150.
- Durrani, S. (2014). *Progressive librarianship: perspectives from Kenya and Britain, 1979-2010.* Oxford: UK, Vita Books.
- Flagg, G.(2000). Hooking up the homeless, *American Libraries*. 31 (5), 38.
- Fortuijn, J. D. and Ostendorf, W. (2004). Gender and urban poverty: single mothers in Amsterdam, *Geo Journal*, 61 (3), 239-246.
- Gerşil, G. S. ve Yeşilyurt, H. (2014). Küreselleşme sürecinde yoksulluk: Türkiye’de ve dünyadaki perspektifi, *International Conference On Eurasian Economies* içinde 2014, 1-3 Temmuz 2014, Skopje Macedonia. Erişim adresi: <https://www.avekon.org/papers/1130.pdf>
- Güloğlu, T. ve Es, M. (2011). *Bilgi toplumuna geçişte kentleşme ve kentsel yoksulluk: Kocaeli örneği.* Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi: TASAM. Erişim adresi: http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3177/bilgi_toplumuna_geciste_kentlesme_ve_kentsel_yoksulluk_kocaeli_ornegi
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele. *Ankara Sanayi Odası Dergisi* (Ocak-Şubat), 42-56. Erişim adresi: <http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/ocak-subat2008/Dosya.pdf>
- Güneş, F. (t.y.). *Göç, yoksulluk ve sosyal politika.* Erişim adresi: <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf>
- Hanley, R. (1992 Mart 25). Library wins in homeless-man case. *The New York Times*. Erişim adresi: <http://www.nytimes.com/1992/03/25/nyregion/library-wins-in-homeless-man-case.html>
- Harrison, A. (2007). Globalization and poverty: an introduction. In *Globalization and poverty.* Ann Harrison (Ed). (pp. 1-30). Chicago: University of Chicago.
- Hartog, J. ve Brink, H. M.V. D. (Ed.). (2007). *Human capital advances in theory and evidence.* New York: Cabridge University.
- Hekimler, O. (2012). Yoksulluk mu yoksunluk mu? sosyal dışlanma üzerine bir değerlendirme. *Tekirdağ S.M.M.M. Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-28.

- Helper, K. R. (1992). Stetson Law Review. In *Kreimer v. Bureau of Police for Morristown*. Vol. XXIII, [y.y.: y.y.].
- Hildreth, S. (2007). Rural libraries: the heart of our communities. *Public Libraries*. 46 (2), 7-11.
- Holt, L. E. ve Holt, G. E. (2010). *Public library services for the poor: doing all we can*. Chicago: American Library Association.
- IFLA (2017). *Draft: IFLA Guidelines for Library Services to People Experiencing Homelessness*. Den Haag, Netherlands: International Federation of Library Associations.
- IFLA (2003). *Information for all: the key role of libraries in the information society*. Report prepared for: LIBRARIES @ the HEART of the Information Society Prelude to the World Summit UNO Building. Geneva, Switzerland: IFLA Headquarters. Erişim adresi: https://www.unige.ch/biblio/ses/IFLA/rol_lib_030526.pdf
- Kaplinsky, R. (2005). *Globalisation, poverty and inequality: between a rock and a hard place*. Malden, MA, USA: Polity Press.
- Kelly, J. (2006). Barefoot in Columbus: the legacy of Kreimer and the legality of public library access policies concerning appearance and hygiene. *Public Libraries*, ss. 42-49. Erişim adresi: <http://refs.ahcuah.com/papers/21517446.pdf>
- Kızıler, N. (2017). Türkiye’de yoksullukla mücadele ve sosyal transfer harcamaları. *Journal of Life Economics*, Sayı 11, 77-100.
- Kunduracı, N. F. (2010). *Yoksullukla mücadele - beşeri sermaye ilişkisi*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (2015). *İstatistikler*. Erişim adresi: <http://www.kygm.gov.tr/TR,9/istatistikler.html>
- Leonard, T. M. (Ed.) (2006). *Encyclopedia of the developing world volume 3 O-Z index*. New York, NY: Routledge.
- Library Council of New South Wales (2014). *Living Learning Libraries: Standards and Guidelines for New South Wales Public Libraries*. Standards and guidelines for NSW public libraries 5th edition. Sydney, NSW, Australia: Library Council of New South Wales. Erişim adresi: http://www.sl.nsw.gov.au/sites/default/files/living_learning_libraries2013.pdf
- Mars, A. (2013). Library service to the homeless. *A Publication of the Public Library Association: Public Libraries Online*. Erişim Adresi: <http://publiclibrariesonline.org/2013/04/library-service-to-the-homeless/>
- Merriam-Webster Dictionary (2017). *Poverty*. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/poverty>

- McCook, K. P. (2001). Poverty, democracy and public libraries. *School of Information Faculty Publications*. Paper 111. Erişim adresi: http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1110&context=si_facpub
- O'Brien, M. (2008). *Poverty, policy and the state: the changing face of social security*. Bristol, UK: The Policy Press.
- Oxford Living Dictionaries (2017). *Poverty*. Oxford University. Erişim adresi: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/poverty>
- Özdemir, M. (2011). Eğitim yönetimi politikalarındaki dönüşümün yoksulluk üzerindeki olası etkileri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (3),707-725.
- Samek, T. (2007). *Librarianship and human rights: a twenty-first century guide*. Oxford: Chandos Publishing.
- The World Bank (2017). *Understanding poverty*. Erişim adresi: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
- United Nations (2001). Guiding principles on extreme poverty and human rights. Geneva, Switzerland: The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR).
- Yakışık, H. (2011). Importance of long term policies in combating poverty: case of regulation policies and education. In *International Symposium on Poverty Alleviation Strategies: Experiences and New Ideas*, (Editor in Chief) Mahmut Kardař. Ankara: Republic of Turkey Prime Ministry General Directorate of Social Assistance and Solidarity, ss. 27-36.
- Yılmaz, B. (2013a). Halk kütüphaneleri üzerine güncel bir karşılaştırma. *Halk kütüphaneleri: araştırmalar ve görüşler* içinde, (s. 371-380). Ankara: Türk Kütüphaneciliği Derneği Ankara şubesi.
- Yılmaz, B. (2013b). Türkiye'de halk kütüphanesi kullanımı: bölgesel durum. *Halk kütüphaneleri: araştırmalar ve görüşler* içinde, (s. 161-172). Ankara: Türk Kütüphaneciliği Derneği Ankara şubesi.
- Zongsheng, C. ve Yunbo, Z. (2004). *Income distribution during system reform and economic development in China: the status and trend of income inequality of Chinese residents*. New York: Nova Science Publishers.